

Nr 33.

Ankom till riksdagens kansli den 22 april 1920 kl. 4 e. m.

*Konstitutionsutskottets utlåtande i anledning av väckt motion om
ändrad lydelse av §§ 72 och 75 riksdagsordningen.*

Närvarande: herrar Larsson i Västerås, Clason, Strömberg*), frih. Adelswärd, Schlyter*), Hellberg, K. J. Ekman, Thulin, Ljunggren, von Geijer, H. G. Andersson *), Magnusson i Tumbult *), Hallén, Jansson i Edsbäcken, Henrikson, Hansson i Gårda, Persson i Tofta, Runefors *), Karlsson i Vadstena och Persson i Fritorp.

*) Ej närvarande vid utlåtandets justering.

I en motion i andra kammaren, nr 327, hemställer herr *Hage*, »att riksdagen måtte såsom vilande till vidare grundlagsenlig behandling antaga följande

Förslag till ändrad lydelse av §§ 72 och 75 i riksdagsordningen.

§ 72.

Å varje lagtima riksdag väljes enligt de grunder, som äro föreskrivna i § 37 mom. 5 revisorer — — — — — vara fullbordad.

Revisorerna välja — — — — — äro lika.

De anmärkningar — — — — — vidare behandling.

§ 75.

Vid alla val — — — — — till deras antal; dock skall i fråga om val till utskott och val av revisorer och suppleanter för dessa gälla vad uti den i 37 § 5 mom. omförmälda stadga — — — — — när så erfordras.

Konstitutionsutskottet torde benäget föreslå den lagtext, som eventuellt kan anses bättre lämpa sig. Möjligen behöfvig ändring av benämningen av ovannämnda stadga kan ske sedermera.»

Till stöd för sin hemställan anför motionären följande:

»Det har under senare tider inträffat ett flertal händelser inom statens verksamhetsområde, vilka tala sitt tydliga och övertygande språk därom att den existerande kontrollen över statsverksamheten bör göras så arbetsduglig och mångsidig som möjligt. Risken för att så ej blir fallet, särskilt då det gäller granskningen i sista hand genom statsrevisorerna, föreligger i hög grad, då nämnda revisorer väljas genom *majoritetsval*. Med ett sådant valsätt kan t. ex. två partier, som stödja regeringen, hänsynslöst, om de hava majoritet i bägge kamrarna, tillsätta revisorerna, och oppositionspartierna kunna på detta sätt fullständigt utestängas från möjligheten att få inblick i de frågor, som behandlas av statsrevisorerna. Då man under de senaste tiderna sett, hurusom partilivet allt mera tenderat till att utveckla sig i den riktningen, att det rent av anses tämligen naturligt, att en partiman tillhörande ett regeringsparti är skyldig att i alla väder försvara vad regeringen och dess ämbets- och tjänstemän gjort och planerat, så föreligger det en stor fara för att med ett sådant valsystem statsrevisionen kan urarta till att bliva icke en revision, gjord av personer, som ej ha anledning att sticka under stolen med och försvara begångna förmyndelser, utan en proformagranskning, som tager till uppgift att förklara, att statsverket under den sittande regeringens utmärkta översyn skötts på ett i alla avseenden förträffligt sätt.

Det måste enligt mitt förmenande ordnas på ett sådant sätt, att valsättet vid val av statsrevisorer förhindrar, så långt det är möjligt, att statsrevisionen blir av den art som ovan omnämnts. Ett sätt att trygga oppositionens rätt till representation är införande av *proportionellt* valsätt vid val av statsrevisorer.

Det finnes mycket som talar för, att en ändring i riksdagsordningen nu bör åstadkommas i dylik riktning. En omständighet, som talar härför, är att det nu tillkommit flera mindre partigrupperingar inom riksdagen, vilka — i den mån de uppnå eller uppnått den storlek att de med proportionell valmetod har rätt till representation i statsrevisionen — icke kunna känna sig tillfredsställda med att bliva ställda utom möjlighet att sätta sig in i statsmaskineriets funktionerande — ett deltagande i statsrevisionen innebär givetvis vissa förutsättningar härför. Det är visserligen tänkbart, att dessa grupperingar kunna även med nu gällande valsätt komma att genom majoritetsgruppernas nåd tilldelas

en eller annan plats. Men på en så lös grund bör icke ett rättskrav få byggas. Rätten för ett parti att få bliva representerat i förhållande till sin styrka vid utskottsbehandlingen av riksdagfrågorna har redan godkänts av statsmakterna. Denna rätt bör även utsträckas till representation i statsrevisionen. Det kan härvidlag ej framföras som ett motargument den motivering, som anförts för att kommunala revisorer ej skola väljas proportionellt. Därvidlag har man nämligen anført, att till revisorer måste väljas personer, som hava vissa förutsättningar för att kunna på bästa sätt fullgöra uppdraget. Detta mål kan man naturligtvis nå vid val av statsrevisorer, även om valet sker proportionellt. Ty givetvis finnes inom alla partier personer, som äro fullt kvalificerade för uppdraget.

En sådan anordning som den här ifrågasatta behöver naturligtvis ej alltid leda till att man måste tillgripa den mera invecklade och något mera tidsödande proportionella valmetoden vid val av statsrevisorer. Tvärtom har erfarenheten ofta visat, att inom riksdagen utskottsval, som skolat ske med proportionell valmetod, skett genom val med en för alla partierna gemensam lista, som försetts med en partibeteckning t. ex. »gemensamma listan» eller dylikt, vilket förfarande kunnat tillgripas, då partierna kunna samla sig omkring en kandidatlista, uppgjord med hänsyntagande till varje partis krav på proportionell representation. En bidragande orsak till att en sådan samling kunnat åstadkommas är emellertid den, att man vetat inom majoritetspartierna, att minoriteten kunnat gå fram med egen lista. Rätten att frampressa den proportionella valmetodens användande har härvidlag varit till nytta för att skydda minoritetens berättigade krav. Den bör kunna ha samma uppgift, om den kommer att stipuleras med avseende på valet av statsrevisorer.

Från dessa utgångspunkter och med hänvisande till vad här anförts vill jag alltså påyrka, att riksdagsordningen ändras på sådant sätt, att det bestämmes, att val av statsrevisorer skall ske med användande av proportionell valmetod. Jag tager för givet, att majoritetspartierna ej komma att motsätta sig en dylik anordning. Ett sådant ståndpunkts-tagande — d. v. s. ett nekande att godkänna den proportionella valmetodens användande i detta fall — kan nämligen knappast stå i god överensstämmelse med ett verkligt demokratiskt styrelsesätt, då givetvis i ett sådant styrelsesätts grundprinciper även bör ingå, att demokratien icke hesiterar att på allt sätt medverka till att hela dess verksamhet lägges fram till granskning för representanter för olika folklager och samhällskategorier.»

Utskottets
yttrande.

Frågan om den proportionella valmetodens utsträckning även till val av revisorer av statsverkets, riksbankens och riksgäldskontorets tillstånd, styrelse och förvaltning, ävensom till deras suppleanter, framfördes år 1913 i en motion i andra kammaren, nr 65, av herrar Kristensson och Persson i Malmö, vari påyrkades skrivelse till Kungl. Maj:t med begäran om utredning av frågan. Konstitutionsutskottet biträdde vid detta tillfälle i princip motionärernas förslag och hemställde i sitt utlåtande nr 9, »att riksdagen i anledning av den förevarande motionen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, det täcktes Kungl. Maj:t låta verkställa utredning om och för riksdagen framlägga förslag till införande av proportionellt valsätt vid val av revisorer jämte suppleanter att granska statsverkets, riksbankens och riksgäldskontorets tillstånd, styrelse och förvaltning». Denna utskottets hemställan bifölls av andra kammaren, men avslogs av den första, varför frågan för denna gång förföll.

Goda skäl synas emellertid tala för en förändring i den riktning, som av 1913 års konstitutionsutskott tillstyrktes och i förevarande motion påyrkas. Då det proportionella valsättet kommit till användning vid val av politiska och kommunala korporationer och beredande nämnder inom desamma, synes denna princip även böra tillerkännas giltighet på här berörda område, där det gäller att utse en korporation med den granskande och kontrollerande uppgift, som statsrevisionen har sig förelagd. Det synes i själva verket vara av särskild betydelse, att i statsrevisionen, som har att på viktiga områden kontrollera statsförvaltningen, olika meningsriktningar kunna komma till uttryck, detta såväl av hänsyn till granskningens objektivitet som till det allmänna förtroendet för densamma. Och även om i regel genom fria överenskommelser detta syfte ernås, synes det vara av vikt, att den proportionella principen på detta område genom lag stadgas och garanteras.

Utskottet, som alltså i princip ansluter sig till motionärens förslag, anser emellertid rörande dess utformande en närmare prövning vara av nöden. Dels torde en noggrann granskning av berörda grundlagsparagrafer böra ske, dels synas i samband med deras ändring vissa andra lagändringar vara behövligen såsom i stadgan om val till riksdagens utskott.

Utskottet får alltså hemställa,

att riksdagen, i anledning av förevarande motion, ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, det täcktes Kungl. Maj:t låta verkställa utredning om och för riks-

dagen framlägga förslag till införande av proportionellt valsätt vid val av revisorer jämte suppleanter att granska statsverkets, riksbankens och riksgäldskontorets tillstånd, styrelse och förvaltning.

Stockholm den 22 april 1920.

På konstitutionsutskottets vägnar:

VIKTOR LARSSON.